

Исломий одоб аломатлари

12:00 / 29.06.2019 2618

Илоҳий манбалардан олинган исломий одобнинг ғояси илоҳий таълимот, мақсад ва ғоялар билан чамбарчасдир. Одобнинг асосий ғояси инсон зотининг икки дунё саодатига эришишини таъминлашдир. Муслмон инсон ўзининг одоби ила бу дунёда барча мавжудотлар билан ҳамкорликда яхши муносабат ҳолатида ҳаёт кечиради. Охират дунёсида эса амал қилган одоблари савобидан баҳраманд бўлади. Бу ҳақиқатни англаб етиш учун Аллоҳ таоло инсонни нима учун яратгани, мазмунини тушунишнинг ўзи кифоя.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

حَلِيفَةُ الْأَرْضِ فِي جَائِلٍ إِنِّي لِمَلَيْكَةِ رَبُّكَ قَالَ وَإِذْ

«Эсла, вақтики Роббинг фаришталарга: «Албатта, мен ер юзида халифа қилувчиман», деди» (Бақара сураси 30-оят).

Ушбу оятдан Аллоҳ таоло Одамнинг Ўзининг ер юзидаги ўринбосари – халифаси бўлишини ирода этгани маълум бўляпти. Демак, инсонга улкан ишонч билдирилган, у улуғ Аллоҳнинг халифаси бўлишдек олий мақомга лойиқ кўрилган. Ислом таълимоти бўйича, дунё ва охират саодатига эришишни хоҳлаган одам Аллоҳнинг ер юзидаги халифаси бўлишдек улуғ мақомга муносиб бўлиши лозим. Ер юзидаги халифалик эса уни обод қилишни талаб этади. Бу иш ҳалоллик-поклик, адолат, ҳақиқат, тўлақонли ҳамда мукамал одоб ва яхшилик ила амалга оширилади.

Аллоҳ таоло шундай марҳамат қилади:

﴿تَفْضِيلًا خَلَقْنَا مِمَّنْ كَثِيرٍ عَلَىٰ وَفَضَّلْنَاهُمْ أَطْيَبَتْ مِنْهُمْ وَرَزَقْنَاهُمْ وَالْبَحْرِ الْبَرِّ فِي وَهْمَلْنَاهُمْ آدَمَ بَنِي كَرَّمْنَا وَلَقَدْ

«Батаҳқиқ, Бану Одамни азизу мукаррам қилиб қўйдик ва уларни қуруқлигу денгизда (улов-ла) кўтардик ҳамда уларни пок нарсалар ила ризқлантирдик ва уни Ўзимиз яратган кўп нарсалардан мутлақо афзал қилиб қўйдик» (Исро сураси 70-оят).

Аллоҳ таоло борлиқдаги турли-туман мавжудотларни бир-биридан афзал қилиб яратган. Мана шундай яратувчи Зот ушбу ояти каримада одам боласини борлиқдаги ҳамма нарсадан азизу мукаррам қилиб яратганининг хабарини бермоқда.

Саъид ибн Осс розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«(Ҳеч бир) ота-она ўз боласига гўзал одобдан афзал ато бера олмайди», дедилар».

Термизий ривоят қилган.

Ҳар қандай ота-она фарзанди учун барча нарсага ҳамиша тайёр туради. Дунёда ўзидан ўзганинг афзал бўлишини фақат ота ва онагина истайди. Ҳар бир ота-она фарзандининг ўзидан ҳам иқтидорли, салоҳиятли ва олий мартабали бўлишини хоҳлайди. Шунинг учун ота-она ўз фарзандига дунёнинг бор бойлигини, яхшиликларини ҳадя қилишга доимо тайёр туради.

Аммо ушбу ҳадисда ота-она фарзандига одобдан афзалроқ, одобдан қимматлироқ бошқа бирор нарсани ҳадя қила олмаслиги таъкидланмоқда. Бундан одоб фарзанд учун дунёнинг барча мол-мулкидан ҳам афзалдир, деган хулоса чиқариш мумкин. Чунки ота-она боласига дунёнинг бор мол-мулкини бериб қўйса-ю, боланинг одоби бўлмаса, у ўша мулкни ўзи ва ота-онасининг бошига катта ташвиш, тузалмас балога айлантриши ҳеч гап эмас. Агар ота-она боласига чиройли одоб ҳадя қилса, фарзанди мазкур одоб ила ота-онасига ва ўзига керакли обрўни ҳам, бойлик ва мол-мулкни ҳам топиб келтиради.

Баъзи уламолар исломий хулқ аломатлари ҳақида шундай дейишган:

Ҳаёси кўп, озори кам, салоҳияти бисёр, тили ростгўй, гапи оз, амали кўп, тойилиши кам, бекорчи вақти кам, яхшилик қилувчи, алоқани боғловчи, виқорли, сабрли, шукр қилиб рози бўлувчи, ҳалим, улфат, ифбатли, шафқатли, лаънатламайдиган, сўкмайдиган, чақимчилик қилмайдиган, ғийбат қилмайдиган, шошқалоқлик қилмайдиган, гина сақламайдиган, бахиллик қилмайдиган, ҳасад қилмайдиган, хушмуомала, юмшоқ, Аллоҳ учун яхши кўрувчи, Аллоҳ учун ёмон кўрувчи, Аллоҳ учун рози бўлувчи, Аллоҳ учун ғазаб қилувчилар яъни мана шулар гўзал хулқдир.

«Ихёу улумид Дин» ва «Ижтимоий одоблар» китобидан